

К.Л.Багрій, О.І.Максимюк,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Проблеми управління витратами регіону на соціальні потреби

У статті досліджуються проблеми управління витратами регіону на соціальні потреби. Запропоновано комплекс економіко-математичних моделей планування соціальних витрат регіону, що відображають відповідні аспекти. Розглянуто завдання, щодо оптимальних пропорцій між витратами з пріоритетних напрямків соціального розвитку і ресурсними можливостями регіону.

Problems of management expenses region are researched in article on social need. The offered complex of the economic and mathematical models of the planning the social expenseses of the region, which display the corresponding to aspects. The considered problems, comparatively optimum proportion between expenses on priority directions of the social development and resource possibility region.

В умовах постійної нестачі коштів необхідно вдосконалити методи управління витратами регіону на соціальні потреби. Огляд сучасних публікацій з проблематики дослідження показав доцільність використання у практиці управління соціальними витратами програмно-цільового підходу. Доведено, що ефективне застосування такого підходу можливе за умови якісно обраних цілей для виконання. Для вибору цільових програм пропонується використання методології управління ризиками (ризикології). Для цього необхідне дослідження поняття соціального ризику, виділення видів соціальних ризиків, визначення сутності управління ризиками, та доведення, що використання зазначених підходів сприятиме підвищенню якості управління соціальними витратами регіону і ефективності використання виділених коштів.

Теоретичні основи і широке коло питань із дослідження проблеми соціального ризику освітлені в роботах вітчизняних і закордонних учених у сфері ризикології, соціальної політики, соціальної безпеки, соціального захисту населення, трудового потенціалу тощо. Серед цих робіт слід зазначити дослідження вітчизняних учених: О.І.Амоші, В.В.Вітлінського, Е.М.Лібанової, С.І.Пірожкова, Ю.І.Сасенка, М.І.Фашевського, М.Г.Чумаченка. Серед закордонних досліджень окремо можна виділити роботи: У.Бека, Е.Гідденса, Н.Лумана, Ф.Найта, О.Яницького.

До числа визнаних державою і суспільством складових соціального ризику належать: хвороба; материнство й утримання дітей; інвалідність; старість; безробіття; утрата годувальника; трудове каліцтво або професійне захворювання; вагітність і пологи. Крім цього, у сучасному суспільстві до цього списку необхідно також віднести: передчасну смерть, що обумовлює в цілому для суспільства зниження тривалості майбутнього життя; ризики, пов'язані з девіантним поведінням, що супроводжуються зниженням соціального статусу; різного роду надзвичайні ситуації природного, техногенного і військового характеру.

Зараз в Україні основний напрямок діяльності держави у галузі

управління соціальними процесами відноситься до сфери компенсації наслідків окремих складових соціального ризику. Діюча соціальна політика держави, основу якої складають соціальні трансферти, субсидії на товари і послуги, а також пільги, принципово нездатна вирішувати завдання перерозподілу ресурсів на користь найбільш нужденних верств населення. В умовах постійної недостачі бюджетних коштів для фінансування соціальних програм ця проблема набула особливо великої гостроти, у тому числі політичної. Модель ринкового господарства, перехід до якої характерний для нинішньої економіки України, пов'язана з обмеженням прямого адміністративного регулювання господарського розвитку регіонів. Перехід до регіонального самоврядування – неминучий наслідок нових економічних реформ. При цьому необхідність посилення ролі місцевого самоврядування очевидна, і стає можливим застосування широкого спектра специфічних регіональних форм управління. Організація регіонального самоврядування містить у собі широке коло взаємозалежних питань, що стосуються всіх основних напрямків розвитку соціально-економічної сфери суспільства: розвиток ринкових відносин, структурна реформа галузей матеріального і нематеріального виробництва, охорона навколишнього середовища, управління трудовими ресурсами регіону, розробка заходів щодо поліпшення міграційної та демографічної ситуації тощо.

Мета управління соціальним ризиком у регіоні полягає у створенні оптимальних пропорцій між витратами з пріоритетних напрямків соціального розвитку і ресурсними можливостями регіону. Інакше метою апарату управління є створення соціально достатньої території при існуючому обмеженні з ресурсів. Для цього в області необхідно вирішити цілий низку таких завдань:

- розробка оптимальних пропорцій розподілу бюджетних коштів з видаткових статей;
- розробка заходів щодо недопущення зросту рівня соціального ризику (з усіх його різновидів);
- впровадження системи оперативного моніторингу соціального ризику в адміністративно-територіальному розрізі області;
- розробка регіональної програми, спрямованої на зниження показників соціального ризику, соціальних витрат області, поліпшення соціально-демографічної структури населення області.

Таким чином, уся відповідальність за реалізацію соціальних реформ на рівні регіону, а також за їхнє фінансування фактично знаходиться в компетенції області. Тому, щоб уникнути зросту дефіциту коштів, планування бюджету області повинне ґрунтуватися на достовірному прогнозі його видаткової частини. Однією з основних видаткових статей бюджету є компенсації населенню наслідків соціальних ризиків.

Проблема планування бюджету області з урахуванням фінансування

заходів щодо управління соціальним ризиком може бути вирішена за допомогою прогнозування повних соціальних витрат у регіоні, прогнозування соціальної структури населення в різні періоди, а також прогнозування ефекту від заходів щодо управління соціальними ризиками. З цією метою розроблено концептуальні основи моделювання процесу планування витрат регіону на соціальні потреби.

Одним із найважливіших етапів управління соціальними витратами є їх планування. Тому необхідно запропонувати комплекс економіко-математичних моделей планування соціальних витрат регіону, що відображають такі аспекти: виявлення невизначеності (аналіз і оцінка соціального ризику), вибір методу діяння на ризик, прийняття і реалізація управлінських рішень, що дозволяють запобігати або зменшувати негативний вплив несприятливої події на об'єкт ризику (населення регіону), контроль результатів діяння і зворотній зв'язок. Реалізація зазначеного комплексу моделей можлива лише за допомогою використання сучасних інформаційних технологій.

Докладно розглянувши можливості застосування різних інструментів у процесі управління соціальним ризиком, можна визначити коло математичних методів і моделей для створення комплексної системи моделей управління соціальним ризиком. Така система має включати моделі оцінки ризику і прогнозу окремих параметрів ризику. Для найбільш адекватного відображення такого складного явища, яким є соціальний ризик, вважаємо за доцільне застосування синтезу різних моделей. У такий спосіб комплексна система моделей, на наш погляд, враховуватиме майже всі аспекти соціального ризику. Метою і кінцевим результатом функціонування комплексної системи моделей є підготовка інформації для прийняття рішень щодо управління соціальним ризиком.

Принципова схема синтезованої моделі (M^{sm}) включає такі етапи:

- ідентифікація факторів ризику із застосуванням експертних методів (модель M_1);
- ідентифікація ризику за допомогою статистичних моделей (модель M_2);
- оцінка ризику в кількісних ознаках за імовірнісними моделями (модель M_v);
- оцінка ризику в натуральному виді за моделями потенційного вимірювання (модель M_p);
- прогнозування ризику (модель M_t).

Таким чином, синтезована модель оцінки та прогнозу рівня соціального ризику складається з кількох взаємопов'язаних математичних моделей і методів, побудованих на єдиній методологічній основі. Використання розробленого комплексу моделей дозволить якісно і оперативно підготувати інформацію для прийняття обґрунтованого рішення з управління соціальним ризиком. Для впровадження синтезованої

моделі у практику управління необхідно, по-перше, створити відповідну статистичну базу. Наразі існують певні труднощі з одержанням в Україні об'єктивної інформації про соціальні ризики, не існує системи моніторингу показників ризику, а доступної інформації недостатньо для створення динамічних рядів. Тому апробацію моделі доцільно провадити на регіональному рівні, в такому разі є можливість одержання необхідної інформації в потрібному обсязі.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про державний бюджет України". – К.: 2005.
2. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001р. №2542-III // Урядовий кур'єр. – 2001. - №131.
3. Василюк О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: ІНУС, 2002. – С.608.
4. Єпіфанов А.О., Сало І.В., Д'яконова Г.І. Бюджет і фінансова політика України. – К.: Наук. думка, 1999.
5. Симоненко В.К. Регіони України: проблеми розвитку. – К.: Наук. думка, 1997.
6. Соціальне страхування: Збірник систематизованого законодавства. – К., 2004.- Вип.9. – С. 20-36.